

НЕОЛОГИЗМИТЕ В СПОРТНАТА ТЕРМИНОЛОГИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Илияна Ангелова, Малина Митрева, Мариета Синилкова

Тракийски университет, Медицински факултет

6000 Стара Загора, ул. Армейска 11, България

ilijanaangelova@abv.bg

THE NEOLOGISMS IN THE SPORTS TERMINOLOGY IN MODERN BULGARIAN

Iliyana Angelova, Malina Mitreva, Marieta Sinilkova

Trakia University, Faculty of Medicine

6000 Stara Zagora, Armeiska street 11, Bulgaria

ilijanaangelova@abv.bg

ABSTRACT

The Purpose of the study is to establish the origins and the causes of the new terms rise in the field of sports, and to follow the tendencies of their development in the Bulgarian language.

Object of the research are new sports terms of one word and its derivative adjectives, as well as new meanings of established denominations which, in recent years, emerged in other professional fields.

The results of the study are summarized in two groups: lexical neologisms and semantic neologisms. It is done a formative and an etymological analysis of extracted vocabulary.

Conclusions

Modernization of the sports terminology is noted in relation to the emergence of new sports.

English sports vocabulary is the main source of new words, which are transcribed or adapted to the Bulgarian language system.

There are variations in the spelling of certain terms in Bulgarian, which are used with doublet forms.

There is a tendency of borrowing of terms from the sports vocabulary in other professional fields.

Key words: *sports terminology, types of neologisms, origin, doublets, tendencies.*

Обновяването на речниковия състав на езика е естествен и непрекъснат процес. Той е свързан с удовлетворяване на възникващата в обществото необходимост от назоваване на нови предмети и явления от действителността или от преименуване на вече назовани обекти. (Благоева, 2006) През последните години в българския език активно се обогатяват с нова лексика няколко тематични области, една от които е спортната терминология. В световен мащаб непрекъснато се появяват нови летни и зимни спортове, съответно нови уреди и приспособления за тяхното упражняване. Това налага необходимостта от нови термини, които да станат отличителен белег на новите спортни занимания. Все по-често в ежедневието се употребяват непознати наименования на неизвестни спортове, които навлизат в България.

Настоящото проучване е продължение на задълбочен лингвистичен анализ на неологизмите в съвременния български език. Филологическото внимание на част от авторския колектив (Ангелова, Митрева – преподаватели в Медицинския факултет на Тракийски университет, Стара Загора) е съсредоточено върху новата терминологична лексика в различни професионални области. В третото издание на международното научно онлайн списание „Наука и технологии”, издавано от СУБ - Стара Загора, е публикувано

изследване от посочените автори върху медицинската лексика като източник на нови думи в други сфери на езиковото общуване. (Ангелова, И., М. Митрева, 2013)

Целта на настоящото изследване е установяване на произхода на новите термини в областта на спорта, както и проследяване на тенденциите при тяхното развитие в българския език.

Обект на разглеждане са нови еднословни спортни термини и производни от тях прилагателни имена като елемент на терминологични словосъчетания, както и нови значения на утвърдени спортни названия, възникнали през последните години в други професионални области. Под спортен термин в настоящата работа се разбира „относително еднозначен езиков знак (лексема ...) от сферата на спорта, който назовава похвати... уреди ... и части от екипировката, видове ... дисциплини ...” (Иванов, В., 2014) Също така е необходимо да се отбележи, че авторите приемат становището, че термини могат да бъдат само съществителни имена или субстантивирани словосъчетания. (Попова, М., 2012)

Основният материал на проучването е Речникът на новите думи в българския език – с авторски колектив Пернишка, Благоева, Колковска – издаден през 2010 година. (Пернишка, Е., Д. Благоева, С. Колковска, 2010) Изборът на авторите към това най-ново по рода си издание е бил с очакването, че в него са отразени в най-голяма степен промените в българската спортна лексика през последните две десетилетия.

По метода на лингвистичното извличане от текста са записани всички спортни термини и производните от тях прилагателни, представляващи неологизми. Изследването е подкрепено и обогатено със самостоятелни филологически наблюдения.

„Речниковият състав на езика се попълва и обогатява с няколко типа нови единици: лексикални неологизми (това са новообразувани или новозаети думи), възобновени думи, новосъздадени абривиатури .... Обособяват се освен това семантични неологизми (т.е. нови значения на съществуващи лексеми).” (Благоева, Д., 2006)

В съвременната спортна лексика на български език се срещат основно

Лексикални неологизми

В първата група от лексикални неологизми е включена новата спортна лексика, която се създава най-често на основата на действащите в езика словообразователни закони и с използване на съществуващата система от словообразователни средства (наставки, сложни думи-хиприди и др.). Необходимо е уточнението, че в езикознанието под **хиприд** се разбира „дума, която е съставена от разноезични елементи”. (Милев, А., Б. Николов, Й. Братков, 2005: 834)

Изследваните нови термини в тази група са сложни думи. Показателни в това отношение са думи, които започват с:

аеробик-. Първа съставна част на сложни думи със значение: който се отнася до аеробика. **аеробикклуб** – клуб по аеробика

аеробикмаратон – маратон по аеробика

аеробиксъстезание – състезание по аеробика

аеробикучилище – училище по аеробика

аква-. Първа съставна част на сложни думи със значение: който се отнася до вода.

аквааеробика – вид аеробика, която се изпълнява в басейн; водна аеробика.

аквагимнастика – гимнастически упражнения, които се изпълняват в басейн.

аквафитнес – специални фитнес упражнения, които се изпълняват в басейн.

кардио-. Първа съставна част на сложни думи със значение: който се отнася до сърдечния мускул.

кардиоаеробика – стил в аеробиката, свързан с изпълнение на определен вид аеробни упражнения, които ускоряват изгарянето на телесните мазнини и подпомагат укрепването на сърдечния мускул.

кардиоупражнение – упражнение, което подпомага укрепването на сърдечния мускул.

кардиофитнес – фитнес програма, включваща фитнес упражнения, които подпомагат укрепването на сърдечния мускул.

Производните прилагателни имена като елемент на терминологични словосъчетания са представени с единични примери. При тях се наблюдава спазване на словообразователния модел с наставките **-ен** и **-(с)ки** за относителни прилагателни, означаващи принадлежност. Например:

парапланерен – който се отнася до парапланер

сумистки – който се отнася до сумо и до сумист

Втората голяма група от нови единици обхваща заемки от други езици. В спортната терминология заемането се извършва обикновено чрез транскрипция т. е. чрез предаване на звуковия състав на думата със средствата на българския език. Характерно е, че източник на заемане най-често е английският език поради факта, че обикновено новите спортове получават английски названия. Макар и по-ограничено, протича заемане на лексикални средства и от някои азиатски езици във връзка с интереса към източните спортове.

От английски език

дартс (англ. darts) – 1. Спортна игра, при която се мятат стрелички по кръгла мишена с цел да се улучат определени сектори от нея, като всяко попадение носи определен брой точки. 2. Комплект от мишена и стрелички, с които се играе на тази спортна игра.

пилатес (от собств. Joseph Pilates, създател на системата) – система от гимнастически упражнения, която съдържа елементи от йога и балет и е насочена към развиване на гъвкавост и сила на цялото тяло, без да се цели натрупване на мускулна маса.

скуош (англ. squash) – вид спортна игра, при която двама играчи удрят с ракети топка по стени на специална зала.

От азиатски езици

муай тай (тайл.) – тайландско бойно изкуство, за което са характерни удари с ръце, лакти и колена, както и хвърляния на противника; тайландски бокс.

сумо (яп.) – традиционна японска борба, свързана с определен религиозен култ, в която участват мъже с голяма телесна маса.

шивари (яп.) – вид силов спорт, стил в карате, при който се формира умение за чупене на керемиди или плочи и др.

Заемането е удобен начин за попълване и обогатяване на речниковия състав на спортната терминологична лексика. Липсата на българско съответствие за назоваване на нови спортове, уреди и техники прави заемките подходящо средство за изразяване, главно поради тяхната семантична точност и определеност.

В проучването е отделено специално внимание на термините с дублетни форми, употребявани в спортните среди и в медиите. Например:

бордъркрос и **бордеркрос** (англ. boarder-cross) – дисциплина в сноуборда, при която двама състезатели се спускат едновременно по специални успоредни трасета, като завършилият втори отпада от по-нататъшната надпревара.

боулз и **боулс** (англ. bowls, *pl.*) – игра, подобна на петанка, която се играе на трева или в зала, като състезателите търкалят специални топки към поставена в маркиран кръг малка бяла топка с цел да достигнат максимално близо до нея.

таебо и **тай-бо** (кор. tae-bo) – вид източен спорт с енергични движения на ръцете и краката, развит от таекуондо и бокс като фитнес упражнения за поддържане на добра физическа форма.

В езикознанието посочените дублети се наричат **фонетични**, тъй като се различават по някои звукове. Наличието им се обяснява с колебанието при предаване на звуковия състав на оригиналните термини на български език.

Наблюдават се и **словообразователни** дублети:

- получени чрез транскрипция или приспособяване към българската езикова система **петанк** и **петанка** (на френски: *pétanque, f*) – отборна игра, при която играчите мятат метални топки към малко дървено топче с цел да го доближат максимално. Играта възниква във Франция в началото на двадесети век и произлиза от стара провансалска игра, чиито корени са още в осми-девети век. Днес тя е национален спорт на Франция, а от 1959 година се провеждат и световни първенства. За България играта е новост и се играе от 2000 година.

Формата **петанк** е транскрипция на френската дума, която в оригиналния си вид е от женски род. С прибавяне на българското окончание за женски род **-а** се е образувала дублетната форма **петанка**, съответстваща на морфологичната система на българския език.

- получени от различни наставки с еднакъв смисъл

скейтборден и **скейтбордистки** – който се отнася до скейтборд

Дублетността е нормално, естествено явление във всеки език. В споменатите случаи дублетните форми са напълно равностойни помежду си. Обществото с избирателното си отношение, с предпочитанието, което дава на една или друга дублетна форма, може косвено да влияе на езиковата система. Под напора на обществената практика и двата вида форми се включват в правописните ръководства.

Семантични неологизми

„Немалка част от неологизмите възникват в резултат от промяна в значението на отдавна известни думи. Измененията протичат въз основа на асоциации, свързани с някакво сходство (по форма, по функция и пр.) между два предмета или две явления или с някаква вътрешна или външна връзка между тях. По този начин се развиват нови преносни значения на думите...” (Благоева, Д., 2006)

При семантичния анализ на някои утвърдени спортни термини се откриват нови преносни значения, развити в компютърната лексика. Например:

блейд (англ. blade, букв. „острие”) 1. Обикн. *мн. ч.* блейдове *спорт.* – вид ролкови кънки 2. Само *ед. ч.* *спорт.* Вид спорт – каране на такива кънки. 3. *Комп.* Сървър, монтиран в компактна метална кутия, който има съвместно захранване и охлаждане с други такива сървъри в общо шаси.

гейм (англ. game „игра”) 1. *Спорт.* Завършена партия при някои спортни игри, напр. определен брой точки при тенис. 2. *Комп.* Компютърна или видеоигра.

От развитото в компютърната сфера ново преносно значение на **гейм** се появяват думи като:

геймконзола *комп.* – видеоконзола

геймпад *комп.* – устройство за управление на видеоигри и компютърни игри

геймплей *комп.* – начин на игра, извършвани от играча действия в компютърни игри и видеоигри.

Динамиката на лексикалната система в българския език предизвиква основателен лингвистичен интерес към протичащите процеси и резултатите от тях. „Процесите на поява на лексикални иновации и тяхното изследване вървят почти паралелно, като речта

изпреварва науката. С нарастване на темпоралната дистанция може да се осъществи по-обективен поглед върху последните две десетилетия и да се направят изводи за актуалните тенденции в българската лексика от края на двадесети и началото на двадесет и първи век.”(Йорданова, Д, 2013)

От представения езиков анализ на специфичното присъствие на неологизми в спортната терминологична лексика на български език могат да се направят следните по-важни изводи:

Констатира се осъвременяване на спортната терминология във връзка с възникването на нови спортове и навлизането им у нас.

Основният източник на нови думи е английската спортна лексика, транскрибирана или приспособена към българската езикова система.

Някои нови наименования, заети от други езици, се срещат с дублетни форми.

Наблюдава се тенденция на заемане на термини от областта на спорта в компютърната лексика.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ангелова, И., М. Митрева, 2013. Медицинската лексика – източник на нови думи в други сфери на езиковото общуване. Международно научно on-line списание „Наука и технологии”, Съюз на учените – Стара Загора, 2013, т. III, 8, с. 25-29
2. Благоева, Д., 2006. Неологизмите в съвременния български език. Български език и литература (електронна версия), №6, София, LiterNet.
3. Иванов, В., 2014. Проблеми при кодифицирането на спортна терминология в словашкия и българския език, автореферат на дисертационен труд. София, https://www.unisofia.bg/index.php/bul/.../Avtoreferat_VI.Ivanov.pdf
4. Йорданова, Д, 2013. Неологизмите с английски произход, появили се в българския език през последното десетилетие на XX-ти век и началото на XXI-ви век. Научни трудове на Русенския университет – 2013, т. 52, серия 5.2, с. 137-140.
5. Милев, А., Б. Николов, Й. Братков, 2005. Речник на чуждите думи в българския език. София, Наука и изкуство, 2005, 834.
6. Пернишка, Е., Д. Благоева, С. Колковска, 2010. Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI в.), първо издание. София, Наука и изкуство.
7. Попова, М., 2012. Теория на терминологията. Велико Търново, ИК Знак’94.